

ANTE PAVELIĆ, DOŽIVLJAJI
(Izd. Naklada Starčević, Zagreb 1996)

Knjiga Ante Pavelića *Doživljaji* prvi put je objavljena 1968. u Madridu pod uredništvom njegove kćeri Višnje. Sada se pojavljuje i u domovinskom izdanju, koje osim autorova teksta sadrži predgovor dr. Marijana Rogića, pogovor Dubravka Jelčića, drugi pogovor iz pera dr. Antuna Bonifačića (napisan za prvo izdanje 1968), zatim tumač zemljopisnih i pravnih pojmova, stranačkih formacija, institucija i sl. Posve na kraju su objašnjenja kratica, imenik i reproducirane naslovne stranice *Hrvatske*, glavnog glasila Stranke prava s karakterističnim uvodnicima od srpnja do prosinca 1918. godine.

Već sam naslov knjige - *Doživljaji* - sugerira da se radi o memoarima, o sjećanjima na ono što je autor doživio i čega se naknadno prisjeća. Doista, Ante Pavelić je napisao memoare, na kraju kojih je naveo podatak "u Italiji, 1947". Dakle, memoari su pisani nakon sloma NDH i Pavelićeva drugog odlaska u emigraciju. Odmah valja napomenuti da prema memoarima političara povjesničar ima naglašeno kritičan odnos, jer su oni najčešće pisani s namjerom da autor opravda svoja djelovanja i vrlo su subjektivni. Ipak, pozdravlja njihovu pojavu, jer u takvim tekstovima uvijek se nalaze određeni faktografski podaci, koje je poznao samo autor i koji daju poticaje za daljnja istraživanja i sigurnije prosudbe. To je razlog zašto i knjigu Ante Pavelića povjesničar uzima u ruke s velikim interesom, jer je Pavelić kao poglavnik Nezavisne Države Hrvatske kroz četiri godine držao u svojim rukama sve niti hrvatske politike i svojim je osobno poduzimanim potezima bitno utjecao na smjer unutarnjih i vanjskopolitičkih događanja. Štoviše, takve ključne političke ličnosti - u Pavelić je to doista bio - imaju i obvezu prema vlastitom narodu da za povijest ostave podatke o osobnom udjelu u političkim zbivanjima te da svoje zabilješke opskrbe i dokumentacijom koju političari obično čuvaju u svojim povjerljivim arhivima. Međutim, Pavelićeva knjiga *Doživljaji* jako nas je razočarala. Naime, razdoblje koje je u knjizi obuhvaćeno doba je njegova djetinjstva i mladosti do 1918. godine, dakle, do sloma Austro-Ugarska Monarhija. To je doba njegova političkog formiranja i marginalnog sudjelovanja u političkim aktivnostima kao pripadnika pravaške omladine i perovođe u kancelariji dr. Aleksandra Horvata, predsjednika Hrvatske stranke prava. Razdoblje njegova djelovanja u doba monarhističke Jugoslavije, kad on ulazi u vodstvo Hrvatske stranke prava i kad kasnije odlazi u emigraciju, gdje osniva ustaški pokret, nije zahvaćeno. Posebno nije obrađeno doba NDH.

Prema podacima iz emigracije Pavelić je u Italiji tijekom 1947. g. u najvećoj konspiraciji boravio u vili grofice Campello u Castelgandolfu i pisao memoare za jednog talijanskog izdavača. Napisao je, navodno, više od 900 tipkanih stranica. No, do objavljivanja tog rukopisa nije došlo, jer je Pavelić naglo napustio Italiju i otišao u Argentinu. Ondje je objavio tek neka poglavlja iz tog rukopisa u emigrantskim listovima i publikacijama. Dakako, za povjesničara (a i za širu javnost) ta bi knjiga bila zanimljivija od ove.

Pavelićeva knjiga *Doživljaji* sastavljena je od dva različita korpusa, koji se međusobno isprepleću. On piše svoja sjećanja na osobna doživljavanja u vrijeme školovanja i poslije završetka pravnih studija, a u taj tekst umeće svoja razmatranja o hrvatskoj prošlosti. U dijelovima knjige koji obuhvaćaju njegovo školovanje Pavelić opisuje svoj svijet u kojem sazrijeva i u kojem se formira. U prikazivanju svog okruženja on iskazuje zamjeran pripovjedački dar. On rekonstruira događaje, opisuje različite ljude koje susreće, obnavlja razgovore s njima, ocrtava krajobrazu i sve to vrlo živo i tečno s osobujnim vokabularom i stanovitom razigranošću. No, kad prelazi na razmatranje razvoja hrvatske povijesti, onda je stilski i po vokabularu drugačiji. Po pristupu zbivanjima i opisivanju događaja zapada - moglo bi se reći - u romantičarski zanos i neko isforsirano rodoljublje, što ga često odvodi u vrlo grube pogreške. On potpuno zanemaruje rezultate hrvatske historiografije i daje ahistorijsku viziju hrvatske prošlosti. Jedna od takvih je npr. u opisu doseljenja Hrvata, koji su - prema Paveliću - došli u novu postojbinu sa svojom u

pradomovini već izgrađenom državnošću! Pavelić, zapravo, negira cjelokupnu hrvatsku historiografiju, kad tvrdi da osim Klaićeve "kratke i podpuno nepolitičke poviesti, te koje još kraće školske knjige, i nekoliko porazbacanih stvari profesora Rudolfa Horvata, teško da bi se našlo štiva, koje bi iole moglo što doprinjeti za poblize poznavanje razvitka političkih događaja naše prošlosti i njihova odlučnog upliva na suvremeno političko stanje" (256). Zato on daje svoje osvrtne na ključne probleme hrvatske povijesti i prati "milenijsku povjesnicu svoga roda s orlovskim pogledom" kako to utvrđuje pisac predgovora M. Rogić. Iznenaduju i faktografske pogreške u prikazu zbivanja, koja je Pavelić sam doživio. Za njega je npr. predsjednik Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba 1918. godine bio njegov imenjaka dr. Ante Pavelić stariji, a ne dr. Anton Korošec. Ima i mnogo drugih pogrešaka u tom dijelu koje se aktivnom političaru ne bi smjele potkrasti.

Sve u svemu, knjiga dr. Ante Pavelića *Doživljaji* za povjesničara nema gotovo nikakve vrijednosti. Ona ponajviše ocrtava lik samog autora koji nam se predstavlja kao uspješan pripovjedač, koji uvijek ima svoje "ispravno" rješenje. Njegovo pripovjedanje je puno neobičnih događanja, u kojima se on uvijek dobro snalazi i iz kojih upija pouke za život. Pri tome svemu što je uradio pridaje veliko značenje. To, možda objašnjava njegovo djelovanje kasnije u politici, njegov način i metode vođenja državnih i narodnih poslova, kad je od 1941. do 1945. bio na čelu hrvatske države.

Hrvoje Matković

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

POSVEĆEN DVADESETPETOGODIŠNJOJ SURADNJI
HRVATSKIH I GRADIŠĆANSKIH POVJESNIKA

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb

Ivan KAMPUŠ, Zagreb

Tomislav RAUKAR, Zagreb

Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

TAJNIK REDAKCIJE

Ivica PRLENDER

LEKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Zagreb, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet

Ul. Ivana Lučića 3

Narudžbe šaljite na navedenu adresu

Cijena ovog broja iznosi 130 kuna

Izdanje časopisa sufinancira

Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske

Slog i prijelom na kompjutoru: DENONA, Pergošićeva 8 – Zagreb

Tisak: KRATIS, Vrapčanska 15 – Zagreb, ožujak 1996.